עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצט סעיף ו:
יד ב מיי' פ"ה שם הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' ריג סעיף ב:
טו ג ד מיי' פ"ה שם הלכה יג סמג שם טוש"ע או"ח סימן קצד סעיף ב:
טז ה מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:
יז ו מיי' פ"ז שם הל' ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' ר סעיף א:
יח ז טוש"ע או"ח סימן קצד סעיף א:
יט ח מיי' פ"ה שם הל' יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצח סעיף א:
כ ט מיי' פ"א שם הל' טו [ו] סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפח סעיף א וסי' רטו סעיף א:
כא י טוש"ע או"ח סי' קפח סעיף ב:

◆

רבינו חננאל

ת"ש נשים מזומנות לעצמן ועבדים מזומנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזומנין וכו' אמאי והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא. ונשים דלכל מילי לא חשיבי, לענין זימון כיון דחייבות בברכת המזון הלכתא נשים מזומנות וכן עבדים. ועבדים ונשים אם רצו לזמן אין מזומנין משום פריצותא. גופא אמר רב דימי אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעי קלא דאמר אתינא אתינא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מדכרי אלהינו עד דאתי ויתיב בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לאדכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים. כלומר, דאחד חייב להפסיק לשנים, ואחר שברכו ברכת זימון אם רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיעבד הרשות בידם, הכי מוכח סוגיא דתלמודא. יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי, פי'. היינו פת והיינו נהמא. [לא הוה בהו מר דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו. פי'. לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין]. [אין זימון למפרע. כלומר, אין זימון אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. אוקימנא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיוצא בהן שהן סוף ברכות הרי זה משובח. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהוה בתראה הוה עונה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואתו לזלזולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיא ברכה אחרונה וכיוצא בה כל ברכה אחרונה עונין אחריה אמן.

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לענין קבוץ תפלה[א] ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשבינן להו כשלשה וה"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין דאינן יכולות לזמן דהא קתני נשים מזומנות לעצמן ורש"י פירש כתרי לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזומנות והוא הדין לשנים:

שאני התם דאיכא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מזומנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזומנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מזומנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזומנין ועוד דמדמה ליה[ב] הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) הכל מחויבין בזימון לאתויי נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ונשים צריך עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מבינות ויש מבינין ראיה שיוצאות מדאמר לקמן סופר מברך ובור יוצא מכאן משמע שאף הנשים יוצאות בבהמ"ז שלנו מיהו יש לדחות אותה ראיה דשאני בור שמבין בלשון הקדש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך אבל נשים שאינן מבינות כלל מצי למימר דלא נפקי והא דאמרי' במגילה (פ"ב ד' יז.) לועז ששמע אשורית יצא פרסומי ניסא בעלמא שאני כדאמרינן התם (דף יח.) האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו:

אי הכי אימא סיפא. לא גרס אי הכי דהא אפי' מעיקר' נמי הוה מצי למפרך מסיפא דאין מזומנין:

רב זביד אמר ברוך הוא ומבורך. וכה"ג פסק ברוך הוא ומבורך[ג] שמו תמיד לעולם ועד ואי הוה עשרה עני בתרייהו ברוך הוא אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד:

הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות. פר"ח וה"ג די"ת בכל ברכה וברכה כגון אחר ישתבח ויהללוך כו' ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לענות אמן אלא אחר בונה ירושלים דבהמ"ז:

רב אשי עני ליה בלחישה. וכן פסק כה"ג ועוד לדידן דליכא פועלים אפילו אביי מודה:

לא

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא) ת"ש [א]נשים מזומנות לעצמן ועבדים מזומנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזומנין [ב](והא נשים אפילו מאה) והא מאה [א] נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזומנות לעצמן ועבדים מזומנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזומנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מזומנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזומנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא [ג]שמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון[ד] ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזומנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב [ג]שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי מתקיף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (א) נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה [ד]והלכתא כמר זוטרא מ"ט [ה]כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק [ו]תניא נמי הכי [ה]שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא [ז]הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי [ח]שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחד שאני רב פפא [ט]דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו [ט](יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף בריך איניש (ב) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן [י]אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי [כ]הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ג) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא [ל]הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי [מ]עני ליה בלחישה כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ד) והמטיב

ר'

דניחא להו דמקבע להו בחובה. דגדול המצווה ועושה: **אם רצו אין מזומנים.** כדמפרש טעמא לקמן שאין קביעותן נאה משום פריצותא בין דנשים בין דמשכב זכור דעבדים בקטנים: **דאפילו מאה כתרי דמיין.** לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזומנין והוא הדין לשנים: **דאיכא דעות.** דאע"ג דלענין חובה אין חייבות לענין רשות דעות שלשה חשיבי להודות טפי משני אנשים דאיכא משום גדלו לה' אתי: **קוראין לו.** להודיעו שהם רוצים לזמן ויפנה אליהם במקום מעמדו ודי להם בכך: **ומזמנין עליו.** ואע"פ שאינו בא אצלם: **ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון ביניהן.** לא בא ללמדנו אלא שאין צריכין זימון דכיון דאחד יוצא בברכת חברו אשמעינן דאין זימון דאי יש זימון ברכת שניהם היא שהרי אומר נברך והוא עונה ברוך הוא: **לאו דשמיע להו מרבי יוחנן.** דבר מערבא הוא דאילו רב בבבל הוה ובני מערבא היכא שמיע להו: **והוא דקרו ליה ועני.** שסמוך הוא אצלם ועונה ברוך הוא: **לא אמרן.** דלא צריך למיתי גבייהו אלא שלשה אבל עשרה שיצטרפו משום הזכרת השם עד דאתי גבייהו: **נראין כעשרה.** דאין אדם ממהר להבחין בין עשרה לתשעה: **מצוה ליחלק.** ולברך כל אחד בפני עצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המזון: **אחד מפסיק לשנים.** אם גמרו השנים סעודתן ורוצין לזמן דרך ארץ הוא שיהא האחד מפסיק את סעודתו עד שיזמנו עליו עד ברכת הזן דהיינו ברכת זימון וחוזר וגומר סעודתו אבל שנים אין עליהם להפסיק בשביל היחיד וימתין עד שיגמרו: **לפנים משורת הדין.** לאחשוביה: **לא הוה בהו** (ה). מופלג בחכמה ובזקנה מן השנים: **דאיכא אדם גדול.** שהגדול מברך כדפסקינן לקמן הלכתא (דף מז.): **בא ומצאן.** אחד מן השוק בא ומצא שלשה שהיו מזמנין: **ברוך ומבורך.** דלא מצי למימר שאכלנו משלו: **הא.** דקאמר ברוך ומבורך כדאשכחינהו דקאמר המזמן נברך. אבל אשכחינהו דעני ברוך הוא עונה בתרייהו אמן: **הא בבונה ירושלים.** שהיא סוף הברכות הרי זה משובח וכן בסוף ברכות דקריאת שמע שחרית וערבית. ואחר כל ברכותיו דקתני בברייתא הרי זה משובח אחר גמר כל ברכותיו קאמר ואחר כל ברכותיו דקתני הרי זה מגונה בסוף כל ברכה וברכה קאמר: **כי היכי דלשמעו פועלים.** וידעו שנגמרה כל הברכה שהרי אין המברך עונה אמן אלא לבסוף: **וליקומו.** לעבידתייהו. ואי משום דקמפקע להו מהטוב והמטיב לא איכפת ליה דקסבר דלאו דאורייתא היא אלא ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה[ל]: **רב אשי עני.** להוא אמן בלחישה כי היכי דלא לשמעו וידעו שעם גמר הברכות ויזלזלו בהטוב והמטיב. ומיהו משום דסוף כל ברכותיו היה ותניא בברייתא ה"ז משובח לא סגי דלא עני ליה:

קטינא

מסורת הש"ם

א) [ערכין ג.], ב) [ד' מילות הללו צריכין עיון ומדברי רש"י נראה דגרס והא אפי' מאה נשי כתרי גברי דמיין], ג) סוכה לח: [ע"ש היטב], ד) [בפ"ל הזמן], ה) מגילה כג:, ו) חולין קו., ז) [מנחות מ:], ח) [לעיל ז. וש"נ], ט) [צ"ל אמרי וכ"ה ברי"ף ורא"ש], י) [לקמן נ.], כ) [לקמן מז:],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' נראין כעשרה. נ"ב ע"ל סוף דף מ"ז: (ב) שם בריך איניש לנפשיה: (ג) שם אמן אחר כל ברכותיו: (ד) שם דלא לזלזלו רבנן בהטוב: (ה) רש"י ד"ה לא הוה בהו חד מופלג:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' והא נשים אפי' מאה (והא מאה) מח"מ:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש הוסיף, ולענין קריאת המגילה וקריאת ס"ת. ב. בתוס' ר"ש כתב. וגם מדמייתי מינה תלמודא לשנים דמאה נשים כתרי היינו אם רצו לזמן מזומנים. ג. בתוס' ר"ש גרס, ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד (השמיט את המלה הוא). ד. בתוס' ר"ש כתב. כגון ישתבח דהוי סיום ברכה דסוף פסוקי דזמרא וכן יהללוך דהלל וסוף ברכות ד"ת וכיוצא בהם. "ובסוף דבריו כתב" הא דנקט בונה ירושלים לרבותא נקטיה דאע"ג דאינה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות דאורייתא.

◆

מוסף רש"י

נשים מזומנות לעצמן. שלש נשים, וכן שלשה עבדים, אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם אנשים, לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים, שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו (ערכין ג.). מצוה ליחלק. הואיל ואין כאן שלשה (חולין קו.). אין זימון למפרע. מסניקן, וידי זימון לא יצא (לקמן נ.).